

**T.C.
İSTANBUL AREL ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
Medya Ve Kültürel Çalışmalar Anabilim Dalı**

KÜRT ROMANINDA TÜRK İMGESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Aziz TEKİN

195120003

Danışman: Prof. Dr. Birol ÇAYMAZ

İSTANBUL, 2020

T.C.
İSTANBUL AREL ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
Medya Ve Kültürel Çalışmalar Anabilim Dalı

KÜRT ROMANINDA TÜRK İMGESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tezi Hazırlayan: **Aziz TEKİN**

T.C
İSTANBUL AREL ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ
TEZLİ YÜKSEK LİSANS SINAV TUTANAĞI

14.10.2020

Enstitümüz **Medya ve Kültürel Çalışmalar** tezli yüksek lisans programı öğrencilerinden **195120003** numaralı **Aziz TEKİN** “İstanbul Arel Üniversitesi Lisansüstü Eğitim – Öğretim ve Sınav Yönetmeliği”nin ilgili maddesine göre hazırlayarak, Enstitümüze teslim ettiği “**KÜRT ROMANINDA TÜRK İMGESİ**” konulu tezini, Yönetim Kurulumuzun 25.09.2020 tarih ve 2020/12 sayılı toplantısında seçilen ve Sefaköy Kampüsünde toplanan biz jüri üyeleri huzurunda, ilgili yönetmeliğin 39. maddesi gereğince dakika süre ile aday tarafından savunulmuş ve sonuçta adayın tezi hakkında **oyçokluğu/oybirliği** ile **Kabul/Red veya Düzeltme** kararı verilmiştir.

İşbu tutanak, 3 nüsha olarak hazırlanmış ve Enstitü Müdürlüğü’ne sunulmak üzere tarafımızdan düzenlenmiştir.

DANIŞMAN

Prof. Dr. Birol ÇAYMAZ

ÜYE

Prof. Dr. Hayati TÜFEKÇİOĞLU

ÜYE

Prof. Dr. Nilgün TUTAL CHEVIRON

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Kürt Romanında Türk İmgesi” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere uygun şekilde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmanın içinde kullanıldıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

14.10.2020

Aziz TEKİN

ONAY

Tezimin/raporumun kağıt ve elektronik kopyalarının İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim/Raporum sadece İstanbul Arel yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin/Raporumun yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

14.10.2020

Aziz TEKİN

ÖZET

KÜRT ROMANINDA TÜRK İMGESİ

Aziz TEKİN

Yüksek Lisans Tezi, Medya ve Kültürel Çalışmalar Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Birol ÇAYMAZ

Ekim, 2020 - 111 Sayfa

Yazıldığı dönemin ve toplumun izlerini taşıyan edebi eser, ilişkili olduğu toplumun kolektif hafızasından hareketle içerisinde başka anlamlar da barındırır. Edebi eser ve toplumun bu açık ve görünür olan ilişkisinden dolayı toplum içinde var olan fikirlerin anlaşılmasında edebi üretilere bakmak doğru yollardan birisidir. Bu durumda, edebi eserin üretildiği sosyo-tarihsel koşulların dikkate alınması temel faktörlerden bir tanesidir. Her yeni dönem kendisiyle birlikte belirli baskın yönelimler getirmektedir. Böyle belirli bir dönemde üretilmiş eserler de o dönemin öne çıkan özelliklerini yansıtmaktadır.

Bu tezde, içinde bulunduğu edebi gelenek açısından önem arz eden; Erebe Şemo'nun Şivanê Kurmanca (Kürt Çoban-1935), Mahmut Baksi'nin Gundikê Dono (Dono Köyü-1988), Mehmed Uzun'un Bîra Qederê (Kader Kuyusu-1995), Abbas Abbas'ın Şivanê Berxan (Kuzu Çobanı-2004), Bavê Nazê'nin Miriyê Heram (Necis Ölü-2009) ve Rênas Jiyan'ın Bacanên Pelçiqî (Ezilmiş Domatesler-2017) adlı Kürt romanlarında Türk karakterlerin nasıl ele alındığı ve öteki olarak Türk imajının nasıl oluşturulduğu incelenmiştir.

İncelenen romanlarda Türk imajının anlaşılabilmesi için; “öteki”, “kimlik”, “kolektif kimlik” ve “imge” kavramlarına başvurulmuş ve söz konusu kavramların inceleme konusu edilen edebi eserlerde ne anlama geldiği tartışılmıştır.

Romanlar, edebiyat sosyolojisi bağlamında metnin yorumlanmasını sağlayan nitel araştırma yöntemi kullanılarak incelenmeye çalışılmıştır.

Türk imajının, tezde incelenen romanlar bağlamında ortak noktaları olduğu gibi dönem ve romanın temasına göre belirli farklıklar sergilediği de görülmüştür. İncelenen romanlarda bütünlüklü ve aynı doğrultuda şekillenen mono-tipik bir Türk imgesi söz konusu olmasa da genelde gözlenen temsillerin birbirine yakın olduğu sonucuna varılmıştır. Belirlenen kategorilere göre imajlar benzerlik ve farklılıklarına göre değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: türk imgesi, ötekilik, kimlik, imge, imaj, kürk romanı

ABSTRACT

THE TURKISH IMAGE IN KURDISH NOVELS

Aziz TEKİN

Master Thesis, Department of Media and Cultural Studies

Supervisor: Prof. Dr. Birol ÇAYMAZ

October, 2020 - 111 Pages

The literary work which carries the marks of its society and era which it was written also contents different meanings due to the collective memory of its related society. In order to be understood the ideas within the society; it is one of the correct ways to look literary productions because of the obvious relationships between the literary work and society. In this case, it is a basic factor to take the socio-historical conditions into account which the work was produced in. Every each new era brings some specific predominant orientations with itself. A product which was produced in this kind of an era reflects the featured properties of that era.

In this thesis, how the Turkish characters are considered and the Turkish image is created as “others” has been examined on Kurdish novels which are named Erebe Şemo - Kurdish Shepherd (Şivanê Kurmanca-1935), Mahmut Baksi - Village of Dono (Gundikê Dono-1988), Mehmed Uzun - Well of Destiny (Bîra Qederê-995), Abbas Abbas - Shepherds of Lambs (Şivanê Berxan-2004), Bavê Nazê - Necis Dead (Miriye Heram-2009) and Rênas Jiyana Crushed Tomatoes (Bacanên Pelçiqî-2017).

In order to be understood the Turkish image in examined novels; “other”, “identity”, “collective identity” and “image” concepts has been referenced. It has been discussed what does the concepts in question means in the examined literary work.

Novels has been tried to examine by using the qualitative research method which lets to comment the text by the mean of sociology.

On thesis it has been seen that the Turkish image has some common points within the examined novels but also it shows some differences due to novel's era and theme. Although there is not a mono-typical Turkish image which is complete and shaped in same direction, it is concluded that the observed representations are close to each other in general. The images are evaluated according to their similarities and differences by the determined categories.

Key Words: turkish image, otherness, identity, image, kurdisn novel

ÖNSÖZ

Bu tez, kuşkusuz ilgi alanlarımdan olan edebiyat ve sosyoloji hakkındaki okumalarım sonucunda ortaya çıktı. Edebi eserlerdeki naif okumanın yanı sıra sorgulayan ve alt metninde nelerin anlatıldığını görmeye çalışan yaklaşımın okuyucu ve araştırmacıya farklı pencereler açacağı görülmektedir. Öteki ve öteki olarak Türk imgesinin edebi metinlerde izdüşümü; bunun kimlik yaratımına etkisini Kürt romanı üzerinden görmek bu tezin hedeflerinden bir tanesidir. Bunun için belirlenen Kürt romanlarındaki Türk imgesi incelenmiştir.

Bu çalışmanın nihayete ermesinde tecrübe, fikir ve önerileriyle bana yol gösteren danışman hocam Prof. Dr. Birol Çaymaz'a teşekkür etmeyi borç bilirim. Jürimde yer alan Prof. Dr. Hayati Tüfekçioğlu ve Prof. Dr. Nilgün Tatal Cheviron'a hocalara da katkılarından dolayı teşekkür ederim.

Eğitim hayatım boyunca benden desteklerini esirgemeyen ve her ne kadar uzasa da anlayış gösteren aileme minnettarım.

Bu çalışmayı hazırlarken önerileriyle destek olan, fikir belirten bütün arkadaşlarıma ve son olarak da ondan çaldığım zamanı bana çok görmeyen ve aynı zamanda destekleyen Kulîlk'e teşekkür ederim.

İstanbul, 2020

Aziz TEKİN

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET.....	III
ABSTRACT.....	V
ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR.....	VII

1. BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Çalışmanın Konusu ve Hipotezi.....	5
1.2. Araştırmanın Önemi.....	6
1.3. Çalışmanın Kaynakları ve Sınırları.....	7
1.4. Çalışmanın Metodolojisi.....	9
1.5. Çalışmanın Planı.....	10

2. BÖLÜM

2.1. Öteki Kavramı.....	11
2.2. Kimlik Kavramı.....	22
2.3. Kolektif Kimlik Kavramı.....	30
2.4. İmge Kavramı.....	40
2.4.1. Edebi Eserde İmge.....	46

3. BÖLÜM

3.1. Yazılı Kürtçenin Tarihsel Gelişimi.....	54
3.2. Kürt Romanı Dünyası.....	58
3.3. Kürt Romanında Türk İmgesinin İzini Sürmek.....	59

4. BÖLÜM

İNCELENEN ROMANLARDAKİ TÜRK İMAJI VE

ÖTEKİLEŞTİRME KATEGORİLERİ

4.1. Türkler Dışındaki Halkların İmajı.....	63
4.2. Türklerin Olumlu İmajı.....	67
4.3. İdeolojik Öteki.....	70
4.4. Bizden Olanın Ötekiliği.....	72
4.5. Tarihsel Öteki.....	75
4.6. Aynılık Üzerinden Oluşturulan Ötekinin İmajı.....	78
4.7. Zıtlık Üzerinden Oluşturulan Ötekinin İmajı.....	79
4.8. Kötü Sıfatlarla Nesneleştirilen Öteki.....	80
4.9. Şiddetle Özdeşleştirilen Öteki.....	85
SONUÇ	90
KAYNAKÇA	95
EKLER	101
ÖZGEÇMİŞ	111

1. BÖLÜM

GİRİŞ

Adı Kürt romanında Türk imgesi olan bu tez Kürt romanında öteki olarak Türk imgesinin yansımalarını ele alacaktır. Ele alınan altı roman öteki, kimlik ve imaj bağlamında değerlendirilmiştir. Bu yönde herhangi bir çalışmanın olmaması bir eksiklik olarak görülmüş ve bu eksikliğin giderilmesi, farklı grupların edebi metinlerde kendi yansımalarını görmesi amaçlanmıştır. Tez çalışmam, edebi eserler zemininden hareketle farklı kimliklerin birbirilerini anlamalarına katkı yapmayı da amaçlamaktadır.

Edebiyatı kurgu ve gerçeklik sınırlarına sıkıştırmadan önce daha geniş bir bakış açısıyla bakmak gerekmektedir. Kurgu tarafı kabul edilen edebiyatın bir de gerçeklik yönü vardır. Bu gerçeklik her ne kadar bildiğimiz anlamda günlük hayatımızda elle tuttuğumuz gerçeklik olmasa da, bu gerçekliğe katkıda bulunduğu, yeniden ürettiğini veya gerçekliği tersine çevirdiğini biliyoruz. Tezimizde ele aldığımız romanlar toplumsal gerçekçi roman türüne örnek teşkil etmektedir. Bu roman türünde ki eserler toplumsal ve tarihsel süreçte toplumun yansımalarını gerçeğe yakın yansıtmaya çalışırlar. Her ne kadar ele alınan romanlar toplumsal gerçekçi romanlar olsa da kendi aralarında farklılıklar da göstermektedirler. Kürt Çoban ve Dono Köyü romanları sınıfsal yaklaşımı öne çıkarmaktadır. Kader Kuyusu tarihsel bir roman olmakla birlikte, Kuzu Çobanı, Necis Ölü ve Ezilmiş Domatesler gibi ulusçu yaklaşıma yakındır.

Edebi eserin içeriğinden toplumun sosyolojik özelliklerinin ne olduğuna ve bunların ne tür özellikler gösterdiğini vakıf olunabilir. Edebi üretimlerin toplum içinden çıkması ve bu eserlerin toplumun üyesi olan bireyler tarafından tekrar alınması toplumun yapısının anlaşılmasında bize yardımcı olmaktadır. Toplumda var olan; yaşam şekli, değer yargıları, dini inançlar gibi durumlar bu üretim sayesinde anlaşılabilir. Bütün bu tespitler göz önüne alındığında edebi eserler üzerinden belirli bir toplumu anlama çabası mantıklı gelmektedir.

Her ne kadar edebi eser bireysel bir üretimin sonucu olarak görülse de yukarıda saydığımız gerekçelerden dolayı aynı zamanda toplumun da bu

Üretimde derin bir katkısı ve etkisi olduğu görülmektedir. Tarihi belgeler gibi var olan gerçekliği olduğu gibi, yoruma kapalı olarak aktarmasa da edebiyat belli bir noktada gerçeklikten doğmaktadır. Edebi eser sayesinde belli bir dönemde tarih belgelerinden alamayacağımız kimi hayati bilgilere ulaşabilir ve bu olayların arkasındaki ayrıntılara vakıf olabiliriz.

Edebiyatın toplumla olan bir diğer bağlantısı; toplumun içinde doğan ve onun değer yargılarıyla, kabul görmüş ideolojisiyle büyüyen bireyin roman yazarı olarak eserinde toplumu yansıtmasıdır. Yazar katılsın ya da katılmasın; kendi toplumu hakkında yazacağı herhangi bir edebi eserde toplumda var olan değer yargılarını da okuyucusuna aktarır. Bu aktarımlar kimi zaman örtük bir Şekilde olmaktadır. Aktarılan bu mesajları anlayabilmek için bazen değişik zmlmeler yapmak gerekmektedir. Bu çalışmada ele aldığımız romanlardaki açıkça görünür olanın dışında, görünmeyen, örtük olan fenomenlerin muhtemel anlamlarını da bulup açığa çıkarmaktır. Edebi retim diğer bir boyutu da bu eserleri alımlayan okuyucun toplumsal konumudur. Okuyucu; yazarın aktardığı ya da kendince anlamlandırdığı edebi eserin dünyasında yeni anlamlar çıkarmakta veya var olan yargılarını daha da sağlamlaştırmaktadır. Aynı gruba ye olan yazar ve okuyucunun belli bir seviyeye kadara birbirini anlayabilmektedir.

Edebiyat ve toplumun birbirini etkilemesi çift yönlü olmuştur. Bireyi etkileme ve dönüştürme konusunda belli role sahip olan edebiyat temelde kaynağını bireyle bağlantılı toplumdan almaktadır. Edebiyat ve toplumun karşılıklı etkileşim haline tekabül eden döngüsel bir durum oluşmaktadır. Bu bağlamda toplumu odak noktasına alan sosyoloji ve toplumun içinden doğan edebiyatın birlikte incelenmesi önemlidir. Bu açıdan tez çalışmamız edebiyata sosyolojik bir bakış açısıyla yaklaşarak bu doğrultuda geliştirilmiş teorileri göz önüne almaktadır.

İmaj araştırmaları, siyaset bilimi, felsefe, semiyoloji, tarih ve kültür bilimi gibi bilimlerin yanı sıra edebiyatı de ilgilendiren konuları kapsamaktadır. Edebiyatla bağlantılı olarak incelenen imaj çalışmaları toplumun geçirdiği aşamaları bize gösterebilmektedir. Belli zaman aralıklarında bir toplumda incelenen edebiyat yapıtları o toplumun yarattığı

imajın zamanla geçirdiği değişimleri, olumlu ya da olumsuz uğrak noktaları, politik ve ekonomik olarak değişen durumları gösterebilmektedir. Aynı zamanda toplumun içinde barındırdığı bakış açısını da göstermektedir.

Mevcut grup veya kültürün dışındaki olarak “öteki” figürü edebiyatta kreatif olanaklar yaratmaktadır. Bu genel olarak karşıtlığın yansıtılması yoluyla olmaktadır. Elbette bireylerin ve toplumların öteki tanımları sürekli bir devinim halindedir. Zaman içinde; politik, ekonomik veya kültürel sebeplerden dolayı bu değişim farklı yönlere evrilebilmektedir. Onun için sabit bir ötekiden bahsetmek zordur. Edebi eser kolektif bir bilinç yaratabildiği için ötekilik çalışmalarına kaynaklık edebilmektedir. Bu edebiyat metinleri sıradan olup ve az satılsalar dahi okuyanlarda eşzamanlılık deneyimi oluştururlar. Bu sayede birbirlerini tanımasalar da aynı eseri okuyan kişiler de belli oranda benzer duygu oluşabilmekte ve aynı imgeler etrafında kümelenebilmektedirler. Onu okuyanlarının kim olduğu hakkında en ufak bir fikirleri olmasa dahi bu kurgusal metin ortak deneyim aracı olmaktadır. Bir ulusun edebi eserlerindeki öteki imgeleri üzerinden ulusun, fikir dünyasını, geliştirdiği stratejileri ve yönelimlerini görebiliriz.

Sanatsal üretim alanı olan ve popülariteleriyle bağlantılı olarak kitle iletişim aracı haline gelen romanlar da ötekilik izleklerinin izini sürmek mümkündür. Bu eserlerde ötekinin imgesi, var olan normları yıkabileceği gibi onları toplumsal bellekte daha da kalıcı hale getirebilmektedir. Roman üzerinden bakıldığında bazı görüş, değer ve fikirleri yansıtabilmekte ve bunları “gerçekliğe” dönüştürebilmektedir. Aynı şekilde kimi durumlarda bunu tersine çevirebilmekte ve var olan gerçekliği saklayabilmektedir. Her iki durumda da edebi eserler bunları inceleyebilmemizi sağlayacak malzemeler ortaya koymaktadır.

Bu çalışmada edebiyat sosyolojisi bağlamında Kürt romanında Türk imajı incelenecektir. Ayrıca öteki imajının yanı sıra birbirini tamamladığını ve değinilmediğinde eksik olacağını düşündüğümüz, kimlik ve kolektif kimlik kavramları da tartışılacaktır. Bütün bu teorik tartışmalar ele alınan romanlar üzerinden değerlendirilecektir.

Bu çalışmada edebiyatta roman türünün seçilmesinin birkaç sebebi vardır. Bunların başında romanın toplumun aynası işlevi görmesidir. Bu toplumsal gerçekçi romanlarının en temel özelliğidir. Aynı zamanda romanın ulusal kimlikle olan bağlantısından hareketle “ulusal kimliği inşa edici” bir tarafının olmasıdır. Roman diğer edebi türlere göre ideoloji aktarımının daha baskın olduğu bir türdür. Romanın bu yönünden dolayı toplumda var olan veya olması istenilen ideolojiyle örülü bakışı aktarması diğer türlere göre daha olasıdır.

Edebi eser kurgu olarak görüldüğü için çoğu zaman eleştiri oklarından uzak kalabilmekte ve bu da yazarın zihninden geçenleri korkusuzca yazmasını sağlayabilmektedir. Toplumsal gerçekçi roman olsalar dahi yazar var olanın yanı sıra ideal olarak gördüğü; kendi ve toplumsal ideolojisine uygun olmasını istediği yaratımların peşine düşebilmektedir. Bu bazı durumlarda yazarın var olanın yanında olmasını istediği imajları yaratmanın çabasına girmesiyle sonuçlanmaktadır.

Bir diğer önemli etken romanın; şiir, öykü gibi diğer edebi türlere oranla hacim olarak büyük olması, anlattığı olayların geniş bir zaman dilimini kapsamasıdır. Romanlarda karakterler derinlemesine incelenebilmektedir. Bu kapsam genişliği sayesinde edebiyat sosyolojisini ilgilendirebilecek birçok olay ve temsil yazar tarafından aktarılmaktadır.

Kürt romanı özelinde düşünüldüğünde ise; yazılan romanların ağırlıklı olarak otobiyografik özellikler taşıması gerçekçi bir anlatıma kapı aralamaktadır. İncelediğimiz Kürt roman yazarlarının aynı zamanda siyasetçi olması veya daha önce politik alanda bulunmaları da incelemeyi ayrı kılmaktadır. Bu durum eserlerin politik bir mücadele alanı olarak görülmesine sebep olmaktadır. Politik bir geçmişten gelen yazar bilinci bir şekilde imaj yaratımlarına gidebilmektedir.

Türk romanında Kürt imgesi ve Kürtler hakkında birkaç çalışma bulunmaktadır. Bunlar: Osmanlı Türk romanında Kürt İmgesi (Yücel: 2011), Türk Edebiyatında Kürtler (Alakom: 2010), Yaşar Kemal’in Yapıtlarında Kürtler (Alakom: 2013), İmajdan Kimliğe: Cumhuriyet Dönemi Romanlarında

Kürtler (Arslan: 2015) araştırma kitapları, Wekî Qadeke Şîdetê, Temsil: di Romana Tirkan de Kurd, îsyân û Jin-1 (Zeynep: 2008), Kurdish Image in Novels of Early Period of Turkish Republic (Yiğitler: 2019) makaleleri ve Writing “The Other”: A Comparative Analysis Of The Narrative Representations Of Kurdishness In Late And Early Republican Novels (Arseven: 2008), Farklılığın Anlatısı: Türk Romanında Kürt Kadının Temsili (Salmanoğlu: 2014) tezlerini sayabiliriz.

Kürt romanı özelinde Türk imgesi hakkında herhangi bir çalışma olmasa da genel olarak yazınsal Kürt üretiminde Türkleri konu alan birkaç makaleyi sayabiliriz. Bunlar: Remezan Alan’ın “Modern Kürt Edebiyatında Kolonyal Karşılaşmalar, Ulusal İmaj ve Tersyüz Olmuş Bir Klişe” (2015) Zülküf Ergün’ün “Hawar Dergisinde Egemen Türk İmajı ve Anti-Kolonyal Söylem” (2015) ve Dilawer Zeraq’ın ötekilik meselesini Türk ve Kürt edebiyatında karşılaştırmalı olarak ele aldığı “Wekî Biwara Desthilatdariyê: Di Wêjeya Kurdî û Tirkî de Dike û Nimandin” (2014).

Her ne kadar az da olsa Kürt edebiyatında Türk imajı çalışmalarına rastlanılmakla birlikte hâlihazırda Kürt romanında Türk imajı konulu herhangi bir çalışma bulunmamaktadır. Bu tezin mütevazı hedeflerinden birisi de bu boşluğu doldurmak ve ileride bu yönde yapılacak çalışmalara bir kapı aralamaktır.

1.1. Çalışma Konusu ve Hipotezi:

Tarihsel olarak uzun birliktelikleri olan halkların edebi eserlerinde o halklara ait imgelerle karşılaşmak olasıdır ve bu eserlerde ötekiye dair izdüşümleri görmek de mümkündür. Kürt-Türk ilişkileri günümüzde hala devam eden uzun bir dönemi kapsamaktadır. Söz konusu uzun süreli ilişki kendini edebi eserlerde de göstermektedir.

Kürtçe roman, dünya roman tarihine göre nispeten geç başlamış (1935) ve devamlılığı geç sağlanmış bir tür olarak dünya edebiyatındaki yerini almıştır. İlk romandan şimdiye kadar yayımlanan birçok Kürtçe romanda diğer

uluslardan karakterler gibi Türk karakterler de yer almıştır, hatta ilk romandan günümüze ağırlıklı olarak Türk imgesi başat rol oynamaktadır. Bunun başında gelen sebepler; coğrafi yakınlık, tarihsel, politik ve ekonomik ilişkiler sayılabilir. Adı “Kürt Romanında Türk İmgesi” olan bu tezde belirlenen altı Kürt romanında Türk imgesinin nasıl ele alındığının değişimi incelenmiştir. Bu çalışmada Kürt romanında Türk imgesinin nasıl olduğunu, değişim yönünü ve niteliğini çözümlenmeye çalışacağız. Araştırmada ele alınan romanlar benzerliklerinin yanı sıra farklılıkları çerçevesinden de değerlendirilmeye tabi tutulmuşlardır. Bu çalışma Kürt romanlarında imaj, kimlik ve öteki pratiklerinin belirlenip anlaşılması hedeflenmektedir.

Tezin temel sorusu Türklerin Kürt romanında nasıl görüldüğü şeklinde olacaktır. Öteki olarak bir Türklük imajı Kürt romanında mevcut mu? Öteki olarak Türkler Kürt romanında iyi mi yoksa kötü mü görünmektedir? Var olan Türk imajı Kürt kimliğinin oluşmasında ne kadar etkili olmuştur? Türk imajının gerçeklikle bağlantısı nedir ve bunun arkasında yatan tarihsel, politik, ekonomik vb. sebepler var mıdır? Aynı zamanda kronolojik bir çalışma olduğundan dolayı, tarihsel olarak Türk imajında herhangi bir değişiklik olmuş mu, olmuşsa bu hangi yöndedir? sorularına odaklanılacaktır. Bütün bu sorular belirlenen romanlar üzerinden değerlendirilmeye tabi tutulacaktır.

1.2. Araştırmanın Önemi:

Kürt romanında Türk imgesi hakkında yapılmış herhangi bir tez çalışması bulunmamaktadır. Tezlerin yanı sıra herhangi ciddi bir araştırmaya da konu olmamıştır. İki halkın uzun süreli ilişkileri ve romanlardaki temsillerinin fazla olmasına rağmen böyle bir çalışmanın olmaması bizim açıımızdan bir eksikliklerdir. Ele aldığımız “Kürt romanında Türk imgesi” konusu hakkındaki literatür boşluğu kaynak sıkıntısı çıkarsa da, başka halkların edebiyatı hakkında yapılmış imaj ve öteki çalışmalarına başvurulacaktır. Bu yolla Kürt edebiyatındaki Türk imgesinin anlaşılması sağlanmaya çalışılacaktır. Çalışma bu konu hakkında yok denilebilecek düzeydeki literatüre katkı yapma amacı taşımaktadır.

1.3. Çalışmanın Kaynakları ve Sınırları

Kürtçe edebiyatı da Kürt dili gibi parçalı bir yapı göstermektedir. Bu durum birbiriyle sıkı bir etkileşimi olmayan farklı edebi merkezler oluşturmaktadır. Bu farklılaşma genel olarak lehçe, alfabe ve coğrafi konum üzerinden olmaktadır. Bu Kürt romanı üzerine çalışan araştırmacılar için genellikle uygulama sorunları yaratmaktadır. Tezimizin sınırlarının çizilmesi açısından çalışmamız Latin alfabesiyle ve Kurmanci lehçesiyle yayınlanmış romanları temel almaktadır. Ele aldığımız romanların yazarları Türkiye’de doğmuş, eserleri Türkiye’de basılmıştır veya dağıtımı Türkiye’de yapılmıştır.

Çalışmada birincil kaynak diyebileceğimiz altı Kürt romanı seçilmiştir, bunlar; 1935 yılında yayınlanan ve ilk Kürtçe roman olan Erebe Şemo’nun Kürt Çoban (Şivanê Kurmanca), 1988 yılında Mahmut Baksi tarafından yayınlanan Dono Köyü (Gundikê Dono), 1995 yılında Mehmed Uzun tarafından yayınlanan Kader Kuyusu (Bîra Qederê), Abbas Abbas tarafından 2004’te kaleme alınan Kuzu Çobanı (Şivanê Berxan), 2009 yılında Bavê Nazê tarafından yayınlanan Necis Ölü (Miriye Heram) ve son olarak da bu çalışmaya başladığımızda (2017) yayınlanan Rênas Jiyan’ın Ezilmiş Domatesler (Bacanên Pelciqî) adlı romanlarıdır.

Çalışmaya kaynaklık eden eserlerin roman olmasında ki ana sebepler; Kürt romanının otobiyografik izler taşıması ve ağırlıklı olarak yaşanmış olaylardan hareketle yazılmasıdır. Kürt romanlarının baskın olan bu özellikler seçtiğimiz romanlarda da görülmektedir. Romanın öteki imgesinin oluşturulmasında, toplumsal ilişkilerin yaratılmasında ve aktarılmasında kullanılan bir edebi tür olması seçiminde etkili olmuştur.

Çalışma zaman olarak herhangi bir kısıtlamaya tabi tutulmamıştır. Bunun sebebi süreç içinde imajda bir değişikliğin olup olmadığının da anlaşılmasına çalışılmasıdır. Bu sayede çalışmamıza kaynaklık eden konunun perspektifinin geniş tutulması sağlanacaktır. Bundan dolayı ilk roman ve çalışmaya başlandığında yayımlanan son roman seçilmiş ve bunların yanında sebeplerini aşağıda belirteceğimiz şekilde önemli dönemlerde yayımlanmış diğer dört roman seçilmiştir.

Çalışmada ilk olarak Kürt Çoban (1935) kitabının seçilmesinin ana sebebi, eserin ilk Kürtçe roman olması ve ondan sonra gelen birçok romanı da etkilemesidir. Tarihsel olarak Türk imgesinin değişip değişmediğinin izini de süreceğimiz için bu romanın seçilmesi zaruridir. Romanın geçtiği mekânlar diğer ulusların ve Türklerin iç içe yaşadığı yerlerdir ve birçok açıdan bütün bu halklar ilişki içindedirler. Aynı şekilde romanda anlatılan tarih Osmanlının son dönemlerini ve Kafkas cephesinde geçen olaylardır. Roman yazarı bu dönemde geçen birçok olaya tanık olmuş ve aynı şekilde bunu romanın sayfalarına taşımıştır. Bu olaylarla bağlantılı olarak Türk imgesindeki değişimi ve gelişimi ilk romanda gözlemlemeye çalışmak daha elverişlidir.

İkinci seçilen roman olan Dono Köyü (1988) romanı uzun bir sessizlikten sonra Kürt romanının tekrar yayımlanmaya ve yeniden kendine alan açmaya başladığı yıllara denk gelmesidir. 1980 darbesi sonrası Avrupa'ya gitmiş olan birçok Kürt aydın ve siyasetçi kültürel konulara yöneldiler. Bunların başında da roman yazıcılığı gelmektedir. Bu dönemde yayınlanan romanların ezici çoğunluğu, bu türün bir örneği olan Dono Köyü romanı gibi İsveç ve diğer Avrupa ülkelerinde yayınlanır. Romanın ana konusu olan köy içi ilişkilere devlet görevlilerinin de dahil olmasıyla Türk imgesi kendine yer bulmuştur.

Üçüncü roman olan Kader Kuyusu (1995) romanı Kürtçe yayıncılığının önündeki belli engellerin kalkması sonucunda Türkiye'de Kürtçe yayıncılığın yükseliş yıllarına denk gelen bir romandır. Kürtçe günlük yaşamda kullanımının ve yayıncılığın önüne engeller çıkaran ve 22 Ekim 1983 yılında resmi gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren 2932 sayılı yasa 25 Ocak 1991'de kaldırılmıştır. Bu yıllarda yasal düzenlemelerle birçok yayınevi açılmış ve birçok Kürtçe kitap yayınlanmaya başlamıştır. Bir diğer etken de Kürt siyasal hareketinin legalleşme yıllarıdır. Kader Kuyusu romanının kahramanının ilişkide bulunduğu halkların başında Türkler gelmektedir ve doğal olarak bir Türk imgesinin oluşması olağandır. Romanın kendi döneminde ve sonrasında popüler olması sebepleri, romanın seçilmesinde etkili olmuştur.

Çalışmaya kaynaklık eden dördüncü roman Abbas Abbas tarafından 2004 yılında kaleme alınan Kuzu Çobanı romanıdır. 2002-2004 yılları arasında

Avrupa Birliği uyum süreci kapsamında ifade ve düşünce özgürlüğü ve birkaç farklı alanlarda reformlar kabul edilmiştir. Bu bağlamda radyo ve televizyonlarda farklı dil ve lehçelerle yayın için adımlar atılmıştır. Aynı şekilde Kürtçe basılı yayınlarda da önemli bir atış gözlemlenmiştir. Bu romanın seçilmesinde ana etken böyle bir süreçte yayımlanmasıdır.

Necis Ölü (2009) çalışma için seçilen beşinci romandır. Avrupa Birliği uyum süreci kapsamında birçok değişikliğin yapılması Kürtçe yayıncılık önündeki yasaklamaların kalkmasıyla birçok yayınevi merkezini İstanbul ve Diyarbakır gibi şehirlere taşımıştır. Bunların yanı sıra devlet destekli TRT’de Kürtçe yayıncılık ve üniversitelerde Yaşayan Diller ve Lehçeler adı altında Kürtçe bölümlerin açılması kısmi bir rahatlama getirmiştir. Bu gelişmelerin yaşandığı yıllarda, Diyarbakır’da yayımlanmasından dolayı ve roman kahramanın cezaevine girmesiyle bağlantılı olarak imge göndermelerinin çok açık olması romanın seçiminde etkili olmuştur.

Çalışma yazım aşamasına geldiğinde yayınlanan en son roman olan Rênas Jiyan’ın Ezilmiş Domatesler (2017) romanı, Kürt romanının son yıllarda gösterdiği eğilim ve ilk romandan bugüne gösterdiği değişimi görebilmek için seçilmiştir.

Araştırmanın ikincil kaynakları, çalışmamızın kapsamıyla ilgili olan teorik; kitap, tez, makale ve röportajlardan oluşmaktadır.

1.4. Çalışmanın Metodolojisi

Çalışmada, kültüre özgü ve metnin geçtiği zaman ve mekâna ilişkin yorumlama yapan nitel araştırma yöntemi kullanılacaktır. Metnin yorumlamasını sağlayan bu metodolojik yöntem kültüre özgü görülmeyen yanların da ortaya çıkmasını sağlamaktadır. Çalışma kapsamına alınan romanların değerlendirilip çözümlenmesinde nitel analizle eserlerin ortaya koyduğu, görünür kıldığı düşünceler, benzerlikler, karşıtlıklar, farklı ve ortak algılamalar vb. üzerinden belirtilen çerçevede bir analiz ortaya konulmaya çalışılacaktır. Her okunduğunda yeniden yaratılan ve anlamlandırılan edebi

metninin gerçekliği yeniden yorumlama ve donusturme ozeliği vardır. Yazıldığı donemin ve toplumun izlerini taşıyan edebi eser nitel analiz yoluyla neden ve nasıl soruları çerçevesinde bir okumaya tabi tutulacaktır.

1.5. Çalışmanın Planı:

Çalışmanın ilk bolumunde etekilik, etekileştirme, kimlik, kolektif kimlik ve imaj kavramları ele alınıp ayrıntılı olarak incelenecek, edebi eserlerdeki imgenin etekilik ve kimlik yaratımına olan etkisi araştırılacaktır. İlk başta etekilik kavramı ele alınıp bunun edebi eserlerde retimine değinilecektir. Sonrasında teki ve tekinin imgesi zerinden yaratılan kimlik kavramı incelenecektir. Son olarak da imge ve edebi eserlerde imge kavramlarına açıklık getirilecektir.

İkinci bolumde genel bir Kurt edebiyatı panoraması çizilecek, bu edebiyat içinde romanın yeri tespit edilecektir. Ele alınan romanlarda etekileştirme ve imaj oluşturma pratikleri eleştirel bir mesafeyle değerlendirilecek, etekileştirme ve imaj oluşturma da hangi parametrelerin oluşturulduğu incelenecektir. Butun bunlar belirlenen romanlardan alınan alıntılar zerinden yapılacaktır.

Sonuç bolumunde ele alınan konu ve romanlarda tespit edilen imajlar değerlendirilecektir.